

цього не видається можливим досягнення українськими банківськими організаціями прийняттого рівня міжнародної конкурентоспроможності. Цілком очевидно, що не усі банки в змозі на практиці активно розвивати міжнародний бізнес, оскільки їх більшість сконцентрована на вирішення насущних проблем і тактичних завдань. Особливо це характерно для регіональних банків. У зв'язку із цим доцільним буде проведення кластеризації вітчизняних комерційних банків і виділення тих груп, які здійснюватимуть інтеграцію в міжнародний фінансово-банківський простір. При цьому можливий розвиток приватно-державного партнерства, включаючи державні гарантії, захист національних інтересів і забезпечення економічної безпеки країни. На державному рівні дієвими заходами по підвищенню національної конкурентоспроможності можуть бути законодавче регулювання діяльності іноземних банків (та їх філій), антимонопольне регулювання, стимулювання добросовісної конкуренції за допомогою нагляду і підтримки фінансової стійкості банку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюлетень НБУ. – 2012. – № 2. – С. 54–58.
2. Основні показники діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2013 році: Щорічне послання Президента України до Верховної Ради. – К.: НІСД, 2013. – 576 с.
4. Смовженко Т. С. Инновационные стратегии зарубежных банков, 2010 / Т. С. Смовженко, С. Б. Егорычева. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finanal.ru>.

ВАСИЛЬ МАРТИНЮК

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ЄС У ПРОЦЕСІ ЗМЕНШЕННЯ ЧАСТКИ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Одна з особливостей сучасного світового господарства полягає в тому, що інтенсифікація процесів глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації супроводжується постійним зростанням обсягів тіньової економіки, зокрема у сфері зайнятості.

Дослідження даного явища на прикладі розвинутих зарубіжних країн, зокрема, країн Європейського Союзу, являє особливий теоретичний та практичний інтерес, оскільки, уряди цих країн розробили відносно ефективну, у порівнянні з рештою світу, систему заходів для протидії тіньовій економіці у сфері зайнятості.

Загалом, “відмивання брудних” грошей досягло загрозливих для світової спільноти масштабів (наприклад, тільки в Таїланді його обсяг щорічно досягає

майже 28,5 млрд. дол. США або 15% ВВП країни [4]), що загрожує дестабілізацією світової фінансової системи. За оцінками експертів МВФ так званий „кримінальний валовий продукт” (доходи від торгівлі наркотиками, фінансове шахрайство, рекет, торгівля людьми, незаконний ігровий бізнес тощо) становить 2-5% сукупного обсягу світового ВВП. Таким чином, можна зробити важливий висновок про високий рівень глобалізованості і водночас про нестійкий характер світової фінансової системи, а також про неминучість виникнення внутрішньоекономічних кризових явищ (табл.1).

Таблиця 1

Чинники тінізації економічної діяльності

Універсальні чинники тінізації	Додаткові загальні чинники тінізації транзитивних економік	Основні чинники тінізації економіки України
<ul style="list-style-type: none"> • монополізація окремих секторів економіки; • низький рівень соціального захисту; • неспроможність ринкової економіки ефективно протидіяти зовнішнім впливам; • неповнота, недостовірність, асиметричність статистичної інформації; • недостатня ефективність політичної системи; • недостатня мотивація до легальної господарської діяльності; • відсутність інтерактивного діалогу між органами державної влади та підприємцями і громадянським суспільством. 	<ul style="list-style-type: none"> • відсутність протягом тривалого історичного періоду реального власника; • неспроможність держави ефективно виконувати свої функції; послаблення системи покарання; • руйнування системи правових інститутів; зростання рівня корупції; • поширення неформальних стандартів поведінки; • часткова моральна деградація, представників окремих прошарків суспільства; • невідповідність кваліфікації рівню спеціалістів. 	<ul style="list-style-type: none"> • не легітимність первісного нагромадження капіталу; • надання індивідуальних податкових і митних пільг при загальному високому рівні податкових ставок і митних тарифів; • бартеризація економіки структурні диспропорції в економіці; • монополізація окремих галузей економіки; • зниження життєвого рівня та істотна соціальна диференціація населення; • надання індивідуальних і податкових пільг.

Результати досліджень «Transparency International» показують, що за рівнем корупції у 2013 р. Україна посіла 134 місце серед 178 країн. Вагому частку у тінізації української економіки відіграє тінізація на ринку праці.

Таке явище як тіньова (або неформальна) економіка розповсюджене і в розвинених державах. За оцінками представників «Transparency International», обсяги неформальної зайнятості у високорозвинених країнах сягають 17% ВВП, у країнах, що розвиваються, – 40%.[4] Саме тому досвід перших у зменшенні тіньового сегменту зайнятості та зарплат «у конвертах» є для України досить важливим.

Як свідчать результати соціологічного опитування, проведеного у Євросоюзі (*Євробарометр–2012*) та присвяченого оцінці обсягів та особливостей розповсюдження незадекларованої зайнятості, близько 5% опитаних зайняті у неформальному секторі, але у деяких країнах коефіцієнт участі є значно більшим (Данія – 18%, Латвія – 15%, Нідерланди – 13%, Естонія – 11%, Швеція – 10%). Проте це не означає, що в цих державах рівень тіньової

економіки вищий, ніж у інших. Так, в цілому у країнах ЄС у тіньовому секторі працівники були зайняті майже 200 годин протягом року, зокрема, у країнах Південної Європи – 350 годин, Східної та Центральної – 330, континентальної Європи – 110, у Скандинавських країнах – 60 [1]. Отже, розподіл середньорічного доходу від неформальної зайнятості є нерівномірним. На всій території Євросоюзу дохід осіб, що займаються незадекларованою діяльністю, становить у середньому €3294 (2012 р.).

За результатами Свробарометра, 5% найманих працівників у країнах ЄС отримують зарплату або її частину «у конверті». Цей показник варіюється від 1% (у Німеччині, Франції, Люксембургу, Мальті та Великобританії) до 23% (у Румунії). Значним він є у Латвії (17%), Болгарії (14%), Польщі та Литві (по 11%). У середньому «конвертна» зарплата становила €16,6 за годину. Найвища вартість години неформальної діяльності відзначалась у групі країн континентальної та Південної Європи, де за одну годину платили €15, Східної €10. Жінки, які працюють у цьому секторі, отримують не більше 60% зарплатні чоловіків [1].

Тобто економіка наших розвинених та благополучних сусідів хворіє на ті ж недуги, але вони не настільки поширені, як у нашій країні. Україні варто було б оцінити заходи боротьби із тіньовим сектором, які будуть більш ефективними та прийнятними у майбутньому.

Отже, Україні необхідно враховувати зарубіжний досвід боротьби з тіньовою економікою.

Найбільш розповсюдженою політикою зменшення неформального сектору в країнах ЄС є *політика стримування*, суть якої полягає у зміні поведінки економічних суб'єктів шляхом виявлення порушників та їх покарання.

Деякі країни збільшили перевірки (Чехія, Данія, Німеччина, Норвегія), в інших інспекції для підвищення результативності орієнтувалися переважно на «більш ризикові» галузі.

У Румунії перевірялися сфери легкої промисловості та будівництва, у Латвії та Португалії – пасажирських перевезень, у Швеції – перукарські послуги та харчування, у Словенії – автошколи. Перевірки були плановими й неплановими. Роботодавцю надавалася можливість повідомити про використання праці незареєстрованих працівників та легалізувати її. У більшості країн ЄС роботодавці зобов'язані реєструвати працівників до початку їх роботи, а також повідомляти у відповідні структури про дати звільнення.

Так, у Німеччині споживачі побутових послуг повинні вести рахунки із будівництва та технічного обслуговування. У кінці року податкові органи здійснюють перерахунок та повернення податків сумлінним споживачам, які користувалися послугами формального сектору. В Австрії із 2008 р. діє закон про клієнтську відповідальність, який передбачає, що компанії, які використовують субпідрядників, несуть двосторонню відповідальність за забезпечення соціального страхування їх працівників.

Якщо під час інспектування були виявлені незареєстровані робочі місця, застосовувалися санкції у вигляді штрафів та карної відповідальності. В

Австрії, наприклад, максимальний штраф роботодавця за відсутність реєстрації найманого працівника складає до 5 тис. євро за кожен випадок і до двох років позбавлення волі.

Розуміння низької ефективності каральних заходів спонукало уряди країн ЄС запровадити заходи *політики адаптації* – заохочення суб'єктів ринку до застосування формальних трудових відносин. Наприклад, німецький уряд запровадив категорію “міні – робочі місця” для робіт, які відзначалися найвищим рівнем неформальної зайнятості (у секторі домашніх господарств (із доходами €400), сфері побутового харчування, ремонтних послуг тощо). Ініціатива, за оцінками фахівців, сприяла зростанню додаткових доходів бюджету до €9 млрд.[2] У Словенії у межах такої політики застосовувалося спрощення нормативно-правового середовища для малих підприємств. Певні роботи (збирання та продаж овочів і фруктів тощо) з оплатою у визначених межах були звільнені від оподаткування.

Викликає інтерес і запровадження системи так званих ваучерів. Наприклад, у Бельгії їх використовували як платіжний засіб для отримання щоденних особистісних послуг. Його вартість становила €6,7, тобто відповідала рівню погодинної оплати праці робітників у сертифікованих компаніях, що надають такі послуги. Ці організації наймають безробітних для надання побутових послуг у домогосподарствах. Компанія також доплачує за кожен годину роботи безробітного, а домашнє господарство наприкінці податкового періоду може розраховувати на зменшення податків у розмірі 30% витрат на ваучери. За такою схемою бельгійський уряд створив 25 тис. робочих місць, 41% яких із тимчасовим працевлаштуванням сягнув 210 млн. євро.

Основною зброєю в арсеналі урядів країн ЄС у боротьбі з тіньовою економікою у сфері зайнятості, яке може бути використано Україною, це:

- прозоре податкове, кримінальне та цивільне право;
- високий рівень оплати праці державних службовців;
- висока якість надання державних послуг населенню;
- ефективний механізм захисту прав і свобод громадян перед посяганнями державних структур;
- дієвий ринковий механізм та високий рівень конкуренції.

Саме ці умови, а не жорсткі санкції, мають бути фундаментом для боротьби з тіньовою економікою в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк В. Тіньова економіка Євросоюзу: особливості та шляхи її формалізації /Вікторія Близнюк//Вісник Пенсійного фонду України. – 2011. – № 9. – С. 14–15.

2. Варналій З. С. Тінізація економіки та шляхи її подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table /ks26112003 /012.htm>.

3. Засанська О. В. Організаційно-управлінські засади боротьби з легалізацією тіньових капіталів у країнах членів FATF / О. В. Засанська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. № 11. – С. 3–12.

4. Офіційна веб сторінка Міжнародної організації щодо протидії корупції “Transparecy International” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparecy.org>.

5. Офіційна веб-сторінка Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org.ua>.

6. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К.: НІСД, 2011. – 31 с.

ВІКТОРІЯ МАРТИНЮК

Науковий керівник:

к.е.н., доц. Лизун М. В.

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНА

Важливою особливістю міжнародної торгівлі зерном є її схильність до погодно-кліматичних чинників та сезонний характер. Крім того, попит на зерно у світі залежить від зростання чисельності населення Землі, а також від підвищення якості життя, що веде до збільшення споживання м'яса і молочних продуктів і, відповідно, до зростання попиту на зерно в якості фуражу.

Аналіз динаміки, обсягів і структури світового ринку зерна, ролі основних її учасників, тенденцій розвитку, потрібний для визначення потенційної ролі України в міжнародній зерновій торгівлі. Основні показники розвитку світового зернового ринку представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники світового ринку зерна у 2011–2013 рр., млн. т.*

Показники	2011	2012	2013
Виробництво	2258,8	2348,0	2284,0
Зовнішня торгівля	285,0	315,2	293,5
Споживання	2278,8	2327,0	2313,9
у т. ч. на продовольчі потреби	1058,1	1071,2	1082,3
на корм худобі	765,1	792,9	787,7
на інші цілі	455,6	463,0	443,9
Запаси на кінець року	505,8	522,6	497,4
Споживання продовольства на д/н (кг/р)			
у цілому по світу	153,1	153,2	152,9
у найменш розвинених країнах	159,3	159,5	159,0
Відношення запасів до споживання, %	21,7	22,6	20,6
Індекси цін (за 100% взято середні дані за період 2002–2004 рр.)	183	247	239

*Джерело: Food Outlook. FAO. Rome

Як видно з даних таблиці 1, зовнішня торгівля зерновими продовжує активно розвиватися. Її обсяги збільшилися навіть в 2011 році, незважаючи на скорочення світового виробництва через несприятливі погодні умови і заборону на експорт зерна.